

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРАЛИГИ
ТОШКЕНТ МОЛИЯ ИНСТИТУТИ**

**“РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТ ШАРОИТИДА ИҚТИСОДИЁТ ВА
ИШЛАБ ЧИҚАРИШНИ ТАШКИЛ ЭТИШ ВА БОШҚАРИШ:
НАЗАРИЯ ВА АМАЛИЁТ”**

**“ОРГАНИЗАЦИЯ И УПРАВЛЕНИЕ ЭКОНОМИКОЙ И
ПРОИЗВОДСТВОМ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ:
ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА”**

**"ORGANIZATION AND MANAGEMENT OF THE ECONOMY AND
PRODUCTION IN THE CONDITIONS OF THE DIGITAL ECONOMY:
THEORY AND PRACTICE"**

мавзусида халқаро илмий-амалий конференция

15 АПРЕЛ 2021 ЙИЛ

**ТОШКЕНТ
“ИҚТИСОД-МОЛИЯ”
2021**

УЎК: 338.2

КБК: 65.05

“Рақамли иқтисодиёт шароитида иқтисодиёт ва ишлаб чиқаришни ташкил этиш ва бошқариш: назария ва амалиёт” мавзусида халқаро миқёсдаги онлайн илмий-амалий конференция материаллари тўплами –Т.: ТМИ., 2021. – 864 б.

и.ф.д., проф. Т.З.Тешабаевнинг умумий раҳбарлиги остида

Таҳрир хайъати аъзолари: и.ф.д., проф.А. Туйчиев, и.ф.д., проф. С.Мехмонов, проф.Э.Набиев, проф.Ф.Назарова, доц.Ш.Аллаяров, доц.У.Якубов, доц.Х.Асатуллаев, доц.Т.Эрматов, доц.Г.Ҳамдамова, доц.Д.Жалолова, PhD Ш.Ходжаева, Н.Рахматуллаева, Ф.Базарова, Б.Сулаймонов, Х.Шодмонов, С.Маъмуров, С.Собиржонов, А.Каримов, Ш.Ачилова, Ш.Расулов, Н.Ўктамова.

Такризчилар: и.ф.д., проф. Ҳ.П.Абулқосимов

и.ф.д., проф. Т.Т.Жўраев

Ушбу тўпланда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2021 йил 2 мартдаги 78-Ф-сонли Фармойиши билан тасдиқланган “Ўзбекистон Республикасида 2021йилда халқаро ва республика миқёсида ўтказиладиган илмий ва илмий-техник тадбирлар режаси”га мувофиқ, Тошкент молия институти “Менежмент ва маркетинг” кафедраси томонидан Полоцк давлат университети, Малайзиянинг Binaгу университети ҳамда European Institute of Applied Science and Management институтлари билан ҳамкорликда 2021 йил 15 апрель куни **“Рақамли иқтисодиёт шароитида иқтисодиёт ва ишлаб чиқаришни ташкил этиш ва бошқариш: назария ва амалиёт”** мавзусида ўтказилган халқаро миқёсдаги онлайн илмий-амалий конференция материаллари ва тезислари ўрин олган.

Мазкур илмий маъруза тезислари тўпламида мамлакатимиз ҳамда хорижий йирик иқтисодчи олимлар, тажрибали амалиётчилар, олий ўқув юртларининг профессор-ўқитувчилари, илмий тадқиқот институтлари ва марказларининг етакчи илмийҳодимлари, докторант ва мустақил изланувчиларнинг илмий тадқиқот иши натижалари мужассамлашган.

Ушбу нашрда келтирилган барча маълумотлар ва фикр-мулоҳазалар муаллифларга тегишли бўлиб, таҳрир хайъати аъзоларининг фикрига мос келмаслиги мумкин. Нашрда келтирилган рақамлар, статистик маълумотлар, фикр-мулоҳазалар учун муаллифлар масъул ҳисобланади.

УЎК: 338.2

КБК: 65.05

ISBN 978-9943-13-987-0

© Тошкент молия институти, 2021
© “IQTISOD-MOLIYA”, 2021

қонунчиликка ўзгартиришлар киритиш керак. Банклар акцияларини авваламбор ички бозорда сотиш амалиётини кучайтириш зарур.

4.Замонавий газначилик тизимини яратиш. Газначилик сиёсати фалсафасини ўзгартириш, яъни фақат ресурс жалб қилиш эмас турли иқтисодий инструментлардан фойдаланган ҳолда даромад олиш тизими шакллантириш зарур.

Юқорида айтиб ўтилганларни яқунлашдан олдин, биринчи навбатда тижорат банкларининг корпоратив бошқарув тизимини такомиллаштиришда банкларда самарали корпоратив бошқарув тизимини жорий этишнинг афзалликларини аниқлаш орқали уларнинг манфаатларини кучайтириш зарурлигини таъкидлаш лозим. Энг йирик тижорат банкларимиз менежерлари банкларимиз инвестицион жозибадорлиги даражаси аввалгидек молиявий кўрсаткичлар бўйича эмас, балки корпоратив маданиятни ривожлантириш даражасига, корпоратив бошқарув сифати билан боғлиқ эканлигини англаб етишлари керак.

Фойдаланилган адабиётлар руйхати:

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга йўллаган Мурожаатномаси - 2018 йил 28 декабрь.-Тошкент.: - <http://uza.uz>-сайти маълумотлари.

2. Суюнов Д.Х. Корпоратив бошқарув механизми: муоммолар ва ечимлар. “Академия” Тошкент, 2007.

3. Қудратов С. Тижорат банкларида корпоратив бошқарув. “Академнашр” Тошкент, 2016.

4. Б.Ю.Ходиев, Р.Х.Карлибаева, Н.И.Акрамова Корпоратив Бошқарув. “Чўлпон” Тошкент, 2011.

5. OECD (2016), Принципы корпоративного управления G20/OЭСР, OECD Publishing, Paris.

6. Рекомендации Базельского комитета по банковскому надзору "Совершенствование корпоративного управления в кредитных организациях". Базель, сентябрь 1999 г.

7. www.lex.uz;

ХХРДА САНОАТ ИҚТИСОДИЁТИНИ ТАДБИРКОРЛИК ВА ИННОВАЦИЯЛАР ОРҚАЛИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ УЧ БОСҚИЧЛИ СТРАТЕГИЯСИ

*Бухоро Давлат Университети
Иқтисодиёт кафедраси ўқитувчиси
08-00-05-Хизмат кўрсатиш тармоқлар иқтисодиёти
1-босқич таянч докторанти Турдиева Муқаддас Умаровна
muqaddasturdiyeva0023@gmail.com*

Хар қандай мамлакатни миллий иқтисодиётининг сифатли ва барқарор ўсиши, энг аввало, унинг ривожланиш тараққиёти йўлига

Ўтказилишини таъминланиш унинг барқарорлигига боғлиқ деб ҳисоблаш мумкин. Агарки, Хитой тажрибасига назар соладиган бўлсак, у шуни кўрсатмоқдаки, инновациялар ва ишланмалар яратиш ва коммерциялаштириш жараёнларини давлат ҳар томонлама қўллаб-қувватлаши ва рағбатлантириши зарур экан. Ҳолбуки замонавий иқтисодиётда интеллектуал мулкчиликни бошқариш барча инновацион жараёнларларни самарали бошқаришнинг базавий элементи ҳисобланади, жаҳон амалиёти томонидан бу жараёнларнинг алоҳида босқичларига нисбатан ишлаб чиқилган кўпгина ёндашувлар, натижалар, шунингдек интеллектуал мулкчилик объектларини коммерциялаштиришни рағбатлантириш учун ҳам тўғри бўлади. Шу боис биз биз ХХРда "Маде ин Чина 2025" кўргазмасининг ўтказилишининг асосий мақсади Хитойни "глобал завод" дан глобал инновацион технологиялар ишлаб чиқарувчисига айлантирилганлигини таҳлил қилдик. Бунинг учун биз Хитой саноатини ҳар томонлама модернизация қилиниши, уни янада самарали ва интеграциялашган ҳолда, глобал ишлаб чиқариш занжирларида энг юқори бўғинларни эгаллаб олишини тадқиқотларимизда кўриб чикдик.

"Хитойда ишлаб чиқарилган 2025" дастури Хитойнинг саноат иқтисодиётини ҳар томонлама янгилаш бўйича уч босқичли стратегияни ва 2049 йилда Хитой Халқ Республикаси ташкил топганининг 100 йиллиги муносабати билан дунёнинг етакчи ишлаб чиқарувчиси бўлиш мақсадига эришиш зарурлигини кўзда тутди. Биринчи қадам муҳим натижалар-инновация соҳасидаги муваффақият, шунингдек, 2025 йилга қадар асосий саноатлаштиришни амалга ошириш учун ишлаб чиқариш самарадорлигига эришишдир. Иккинчи босқич - 2035 йилга келиб ривожланган ишлаб чиқариш қувватлари билан рақобатлаша олиш. Бунга эришиш учун "Маде ин Чина 2025" дастурида аниқ тамойиллар, мақсадлар, воситалар ва йўналтирилган тармоқлар белгиланган. Унинг асосий тамойиллари ишлаб чиқаришни инновацион йўналтирилганлигини, миқдорга эмас, балки сифатга эътибор беришини, яшил ривожланишга эришишини, Хитой саноатининг тузилишини оптималлаштиришни ва инсон истеъдодини қўллаб-қувватлашини таъминлашдир. Режада айтилишича, институционал ислохотларни чуқурлаштириш, молиявий ва солиқ ёрдамни кучайтириш, иқтидорли кадрлар тайёрлашнинг кўп босқичли тизимини такомиллаштириш ва кичик ва микро корхоналарни яратишга кўмаклашиш учун бир қатор қулай сиёсатлар жорий қилинади.

Давлат умумий тузилмани таъминлашда, молиявий ва солиқ воситаларидан фойдаланишда ва ишлаб чиқариш инновацион марказларини яратишни қўллаб-қувватлашда муҳим рол ўйнашига қарамай (2021 йилга келиб 15 ва 2025 йилга келиб 40), ушбу режада бозор институтларидан фойдаланиш ҳам кўзда тутилган. Кичик ва ўрта корхоналар учун интеллектуал мулк ҳуқуқларининг ҳимоясини кучайтириш, интеллектуал мулкдан (бундан буён матнда ИМ) бизнес стратегияларида янада самарали фойдаланиш ва фирмаларга мустақил равишда эълон қилиш имкониятини бериш ва мулкий технология стандартлари, шунингдек, халқаро стандартлар

билан янада фаол иштирокида уларни таъминлаш мақсадини белгилаб олишган.

Шу билан бирга, Хитойда ишлаб чиқарилган "Хитойда ишлаб чиқарилган 2025" ташаббусининг асосий мазмуни таҳлили унинг 2013 йилда Германияда қабул қилинган "Саноат 4. 0" режаси билан жиддий ўхшашлигини кўриш мумкин.

"Илмий ва технологик ривожланиш бўйича ўрта ва узоқ муддатли миллий дастур" га нисбатан "Хитойда ишлаб чиқарилган 2025" дастури маълум даражада фарқ қилади. Биринчидан, асосий эътибор ишлаб чиқариш соҳасидаги ва саноат жараёнларидаги барча инновацион тадбиркорликка қаратилади. Иккинчидан, бозор механизмлари "Илмий ва технологик ривожланишнинг ўрта ва узоқ муддатли миллий дастури" га қараганда кўпроқ кўринади. Корхоналар (айниқса кичик ва ўрта корхоналар) янада муҳим рол ўйнаши кутилмоқда. Ушбу фарқларга қарамай, "Хитойда ишлаб чиқарилган 2025" "Илмий ва технологик ривожланиш бўйича ўрта ва узоқ муддатли миллий дастур" нинг баъзи муҳим қисмларини мерос қилиб олади. Кенг миқёсли лойиҳанинг формати ҳали ҳам илмий ва технологик лойиҳаларни қўллаб-қувватлашнинг асосий механизми бўлиб хизмат қилади.

Тианжин шаҳрида бўлиб ўтган Ёзги Давос-2014 конференциясида Хитой Бош вазири Ли Кецянь инновацион сиёсатда "Оммавий тадбиркорлик, кенг қамровли инновация" йўналишини таклиф қилди. Янги курс Хитой иқтисодиётининг ўсишини оширишга қаратилган ва "икки двигател" ни: оммавий тадбиркорлик ва инновацияларни ривожлантиришга, шунингдек, жамоат товарлари ва хизматлар сифатини оширишга қаратилган. Ҳукумат органлари, шу жумладан, ХХР Давлат Кенгаши, Миллий ривожланиш ва ислохотлар бўйича комиссия, Фан ва технологиялар вазирлиги молиявий ёрдам ва давлат кафолатлари, шунингдек, солиқ имтиёзларини ўз ичига олган қўллаб-қувватлаш чоралари ва воситаларини ишлаб чиқдилар.

Биринчидан, ҳукумат тадбиркорлик ва инновацияларни молиявий қўллаб-қувватлаш чораларини оптималлаштирмоқда. Ушбу чора-тадбирлар инвестиция фондларини яратиш ва турли солиқ имтиёзлари ва субсидияларни ўз ичига олади. ХХР давлат Кенгаши ушбу соҳадаги инновацияларни ривожлантириш ва соҳани такомиллаштириш учун Миллий тадбиркорлик инвестиция фондини ташкил этишни расман маъқуллади. ХХР Молия вазирлиги Давлат солиқ бошқармаси ва бошқа ташкилотлар билан биргаликда бир қатор солиқ имтиёзларини тасдиқлади, жумладан, ҚҚС тўловларини кечиктириш, даромад солиғи бўйича чегирмалар, асосий воситаларнинг тезкор равишда амортизацияси ва илмий-тадқиқот харажатлари учун солиқ чегирмалари. Қўллаб-қувватлаш чоралари, шунингдек, давлат томонидан бериладиган ссудалар бўйича кафолатлар, фоиз ставкалари ва субсидияларни ўз ичига олади. Иккинчидан, Хитой ҳукумати кўп даражали капитал бозорини ривожлантиришга эътибор қаратди. Чора-тадбирлар биржа бўлимлари (Growth Enterprise Markets, GEM) доирасида биржаларга киришини рағбатлантиришда маҳаллий капитал бозорларини ривожлантириш ва илғор технология компанияларини олиб

киришни ўз ичига олган эди. Молиявий институтлар стартаплар учун махсус таклифларни ишлаб чиқишмоқда. Ҳукумат, шунингдек, молиявий Интернет компаниялари ва кроссфундинг лойиҳаларини қўллаб-қувватлайди.

Учинчидан, ҳукумат оммавий тадбиркорлик ва инновацияларни ривожлантириш учун институционал механизмларни ишлаб чиқмоқда. Қўллаб-қувватлаш чоралари яхшироқ шароитларни яратишга, хизмат кўрсатиш инфратузилмасини ривожлантиришга ва билим алмашишни рағбатлантиришга қаратилган. Кичик ва ўрта корхоналарга хизмат кўрсатиш, шунингдек, таълим ва илмий-техникавий соҳани ислоҳ қилиш бўйича чора-тадбирларни амалга ошириш учун кўргазма марказлари тармоғи ишлаб чиқилмоқда. Кўргазма марказлари тижорат мақсадларида ва янги технологияларни жорий этишга ёрдам бериши керак. “Пилот” лойиҳаси 2021 йилга қадар ташкил этиладиган 28та марказ тармоғини ривожлантиришни ўз ичига олади.

Ҳукумат томонидан таклиф этилаётган яна бир чора-бу таълим тизимидаги ислохотлар бўлиб, унда инновацион ва механизациялашган механизмларни жорий этиш ва инновацион - тадбиркорлик курсларини киритиш бўйича ўқув дастурларини чуқурлаштириш таклиф этилади.

Шундай қилиб, инновацион ривожланишни қўллаб-қувватлаш бўйича давлат дастурлари туфайли, Хитой мамлакатининг илмий ва технологик қудрати сезиларли даражада ошди. Бир неча ўн йиллар давомида Хитой жаҳон саҳнасида пешқадам бўлган давлатлар билан тенгдош бўлиб келади деб ҳисоблаймиз.

Фойдаланган адабиётлар

1. Закон Республики Узбекистан «О науке и научной деятельности», №ЗРУ-576 от 29 октября 2019 года.
2. Постановление Президента Республики Узбекистан «О дополнительных мерах по совершенствованию механизмов внедрения инноваций в отрасли и сферы экономики» от 7.05.2018 г., №ПП-3698.
3. Интеллектуальная собственность в Китае [Электронный ресурс]. - Режим доступа: sk.ru/foundation/ipcenter/m/ipdigest/13239/download.
4. China. Data [Electronic resource] // The World Bank. – Mode of access: <https://data.worldbank.org/country/china>, <https://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&country=CHN> (date of access: 03.02.2019).
5. Новоселова Л.В. Сможет ли Китай стать локомотивом глобального роста // Российский экономический журнал.
6. Кувалдин В.Б. Глобальный мир: экономика, политика, международные отношения.
7. Umarovna, T. M. (2020). IMPACT OF COVID-19 VIRUS ON TOURISM IN UZBEKISTAN. *Вестник науки и образования*, (23-2 (101)).